

РОЗДІЛ 1

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 378.14

Оксана АДАМЕНКО

м. Миколаїв

adamenko_2@mail.ru

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ І РІВНІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ МАТЕМАТИКИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ВИКЛАДАЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті здійснено науково-теоретичне обґрунтування критеріїв, показників і рівнів готовності майбутніх викладачів математики до використання технологій педагогічної освіти у викладацькій діяльності.

Ключові слова: критерії, показники, рівні, готовність, технології педагогічної освіти, викладацька діяльність.

Для розв'язання якісно нових завдань вищої освіти України необхідна нова генерація викладацьких кадрів, основними рисами яких є творче ставлення до праці, спроможність працювати в умовах вибору педагогічної позиції, технології, змісту, форм навчання тощо. Компонентно-структурний аналіз феномена «готовність майбутніх викладачів» дозволив з'ясувати його критерії, показники та їхні ознаки та виділити основні рівні.

Підготовка магістра як майбутнього викладача до професійної діяльності є складною дефініцією, яка стала об'єктом багатьох наукових досліджень у філософії, психології, педагогіці. Потрібно відзначити фундаментальні дослідження О. Абдуліної [1], А. Алексюка [2], І. Зязюна [3], Ю. Карпова [4], Н. Кузьміної [5], Д. Узнадзе [7], О. В. Ягупова [8] та інших.

Однак проблема готовності майбутніх викладачів математики до застосування тех-

нологій педагогічної освіти потребує подальшого детального обґрунтування і аналізу, оскільки окремі її аспекти залишаються недостатньо вивченими.

Формування готовності майбутніх викладачів до застосування технологій педагогічної освіти є важливим етапом у формуванні компетентного фахівця вищої школи. Відповідно для визначення готовності майбутніх викладачів математики до викладацької діяльності необхідно визначити певні критерії, показники та рівні готовності, співвідношення яких свідчить про якість його професійної підготовки.

Метою статті є науково-теоретичне обґрунтування критеріїв, показників і рівнів готовності майбутніх викладачів математики до використання технологій педагогічної освіти у викладацькій діяльності.

Існують різні підходи до визначення поняття «готовність». Зокрема, готовність визначається як «стан підготовленості, в якому організм налаштований на дію чи реакцію». Структура готовності до навчання містить ті ж компоненти, що і готовність до педагогічної діяльності взагалі, однак має специфічні особливості, обумовлені характером діяльності у цих умовах.

Готовність особистості до професійної діяльності науковці визначають як:

- наявність психічних здібностей (О. По-метун);
- регулятор діяльності (А. Асмолов);
- результат навчання (З. Калмикова);
- специфічний психічний стан (Л. Вигодський).

Структура готовності майбутнього викладача математики до професійної педагогічної діяльності базується на мотивах і детермінуючих потребах особистості, що визначають постановку цілей педагогічних дій, прагнень до творчої самореалізації, до надбань практичних умінь і навичок, серед яких важливу роль відіграють навички застосування технологій педагогічної освіти

Аналізуючи різні підходи до проблеми вибору критеріїв і показників оцінки готовності до професійної діяльності в різних соціокультурних галузях, виділимо наступні критерії оцінки готовності майбутнього педагога до застосування технологій педагогічної

освіти у викладацькій діяльності, що в свою чергу включають відповідні показники.

Про **мотиваційно-ціннісний критерій готовності** можна судити за рівнем професійно-педагогічної спрямованості, тобто свідомого ставлення особистості до майбутньої професії, зацікавленості нею, позитивним емоційним станом при роботі, прагненням до оволодіння знаннями, вміннями й навичками використовувати у викладацькій діяльності технології педагогічної освіти. Таким чином, про сформованість мотиваційно-ціннісного критерію готовності можна судити за такими показниками: інтерес до професійно-педагогічної діяльності викладача; потреби в науково-педагогічній діяльності; рівень цілей, поставлених студентом-магістрантом в навчанні; потреби в творчій самореалізації [6, 129].

Когнітивний критерій готовності становить собою певний обсяг знань, умінь та навичок роботи у вищій школі, які необхідні для реалізації завдань та функцій вищої освіти, що забезпечує високий рівень продуктивності викладацької діяльності у ВНЗ. Отже, про сформованість когнітивного критерію можна стверджувати проаналізувавши наступні показники: загальноінтелектуальний рівень розвитку особистості: володіння знаннями, необхідними для здійснення викладацької діяльності у ВНЗ; сформованість умінь та навичок, необхідних для організації і застосування технологій педагогічної освіти у викладацькій діяльності [6, 129].

Операційно-діяльнісний критерій готовності передбачає здатність майбутнього викладача математики до емпатії, співтворчості, співпраці у викладацькій діяльності, до жвавого, емоційно-виразного викладання, до самоаналізу та контролю власної науково-педагогічної діяльності [6, 129].

Ми вважаємо, що показниками даного критерію готовності є: сукупність систематизованих умінь і навичок для застосування технологій педагогічної освіти; забезпечення високого рівня ефективності своєї самостійної навчально-пізнавальної діяльності; здатність майбутнього викладача до самоконтролю; здатність до професійної самооцінки в галузі вищої освіти.

До **рефлексивного критерію готовності** майбутнього викладача ВНЗ віднесено ком-

плекс умінь і навичок, спрямованих на самовдосконалення та забезпечення творчого характеру процесу викладання фахових дисциплін. Показниками сформованості рефлексивного критерію можуть виступати: потреба у самоосвіті, наявність умінь і навичок самоосвітньої роботи; схильність до використання в роботі прогресивних технологій педагогічної освіти; адекватна самооцінка, самоконтроль, коригуюча діяльність.

Виділені нами показники є ознаками сформованості компонентів готовності майбутніх викладачів математики до застосування технологій педагогічної освіти у викладацькій діяльності й дають можливість для визначення рівнів її розвитку.

Сутність поняття «рівень» віддзеркалює якісну дискретність, структурність процесу розвитку «готовності» та є показником цілісності, системності цієї якості, ступеня її розвитку.

Ми вважаємо, що необхідно окреслити п'ять рівнів готовності майбутніх викладачів математики до застосування технологій педагогічної освіти у викладацькій діяльності, а саме: високий, достатній, середній, критичний, низький.

Високий рівень готовності майбутніх викладачів математики до застосування технологій педагогічної освіти у викладацькій діяльності притаманний студентам з високим творчим потенціалом, з високою життєвою активністю, з глибоким усвідомленням саморозвитку в процесі становлення професійного, творчого викладача. Прагнуть до співтворчості в умовах максимального вираження кожним творчої індивідуальності. Студенти цього рівня володіють глибоким, усвідомленим, систематичним комплексом знань і мають високий рівень інтелектуального, емоційного, морального розвитку. Їх характеризують такі якості, як оригінальне творче мислення, незалежність висловлювань, наполегливість у доведенні власної точки зору, глибина суджень. Самостійно ставлять та вирішують професійно-педагогічні задачі з використанням інтерактивних технологій. Вільно розв'язують різного роду творчі завдання, проявляючи свою оригінальність та неповторність. Створюють проблемні ситуації творчого характеру, для вирішення яких за-

стосовують та відкривають власні інноваційні технології відповідально обирають способи самореалізації та форми самовдосконалення в галузі вищої освіти. Для студентів цього рівня характерне досконале володіння навичками педагогічного керівництва творчим процесом. Розвинута педагогічна рефлексія, емпатія, прагнуть до самопізнання, самореалізації та самовираження.

Достатній рівень готовності майбутніх викладачів математики до застосування технологій педагогічної освіти у викладацькій діяльності можна визначити у студентів, які позитивно настроєні на оволодіння навичками науково-педагогічної діяльності в галузі вищої школи. Свідомим ставленням до викладацької діяльності, позитивно відносяться до змін у соціокультурному середовищі та в собі. Ці студенти окреслили для себе цілі навчання на даній спеціальності й перспективні напрямки викладацької діяльності у ВНЗ. Вони усвідомлюють власні потреби в творчій самореалізації. Вони в достатній мірі володіють знаннями, необхідними для здійснення викладацької діяльності у ВНЗ, способами моделювання педагогічних ситуацій, вчинків, змісту навчального матеріалу, та не завжди відповідально ставляться до практичної перетворювальної діяльності на ґрунті власного творчого потенціалу. Загалом володіють широким спектром освітніх і виховних технологій. Студенти достатнього рівня активно включаються в наукову та педагогічну діяльність, застосовуючи своє рефлексивне мислення, але їм не вистачає самостійності в здійсненні педагогічного процесу, в результаті чого вони вимагають певного керівництва з боку іншого викладача. З незначною допомогою викладача можуть визначити форми самопізнання та способи самореалізації, але характеризуються відсутністю постійної системи самоконтролю в ході організації науково-педагогічної діяльності у ВНЗ. Студенти, що відносяться до достатнього рівня усвідомлюють важливість самоконтролю та самооцінки себе як фахівця та своєї діяльності, спроможні вибудувати власний спосіб життєдіяльності.

Середній рівень характеризується тим, що в студентів сформований інтерес до проблем викладання у вищій школі. Володіють

високим рівнем пізнавальної активності. Усвідомлюють професійні мотиви майбутньої діяльності. Потреба реалізації своїх знань носить ситуативний характер і вимагає стимулювання. Володіють систематизованими знаннями з ряду тем з педагогіки вищої школи, усвідомлюючи їх значимість у процесі майбутньої науково-педагогічної діяльності. Знають особливості застосування технологій педагогічної освіти у вищій школі, але ці знання не досить глибокі й неусвідомлені. Характерні неглибокі знання з методики викладання фахових дисциплін. Легко втягуються в розв'язання творчих задач, але стикаються з певними труднощами. Не завжди чітко формулюють мету поставленого завдання. Оволоділи недостатньо високим рівнем педагогічних та художніх умінь. Постійно покладаються на авторитет викладача чи товариша. Наявні часткові навички педагогічного керівництва навчально-виховним процесом. Не володіють повним арсеналом освітніх і виховних технологій у ВНЗ. Частково реалізують свій творчий потенціал. Цей рівень характеризується відносною самостійністю студента ставити та розв'язувати науково-педагогічні задачі. Студенти середнього рівня готовності починають активно оцінювати власні здібності до науково-педагогічної та особистісної діяльності. Процес та результати діяльності оцінюють не завжди адекватно, але постійно прагнуть до з'ясування причин недоліків. Формується готовність до рефлексії. Прагнуть до вдосконалення знань, умінь та навичок у викладацькій діяльності.

Критичний рівень готовності майбутніх викладачів математики до застосування технологій педагогічної освіти у викладацькій діяльності характерний для студентів, які нечітко окреслили своє ставлення до науково-педагогічної роботи у вищому начальному закладі. Володіють низьким рівнем мотивації та рефлексивної діяльності, що створює нестабільне ставлення студентів до якісних змін у науково-творчій діяльності, в процесі самопізнання, особистісного саморозвитку. Ці студенти негативно ставляться до напруженої роботи по самовдосконаленню. Рідко вирішують проблеми самостійно, в основному чекають на допомогу викладача, або дру-

зів. Низький рівень комунікативної культури, важко включаються в діалог. Частіше виступають в ролі пасивного спостерігача. Не можуть обґрунтувати свою точку зору, легко піддаються впливові. Володіють знаннями у галузі педагогіки вищої школи в незначній мірі, не знають особливостей організації роботи к ВНЗ. Предмети психолого-педагогічного циклу засвоєні дуже слабо. Недостатньо розвинені навички та вміння у застосуванні технологій педагогічної освіти у викладацькій діяльності у ВНЗ. Здібності до творчої діяльності носять ситуативний характер і вимагають обов'язкової керованості викладачем. Навички до керівництва творчим процесом відсутні. Здатні до рефлексії у науково-педагогічній діяльності, але до цього їх повинен підштовхнути викладач. Мотивація успіху носить ситуативний характер, часто переважає страх невдачі. Цій групі студентів важко визначитися з формами самореалізації у навчально-виховному процесі. Інтерес до творчої діяльності, розумової праці незначний, якщо проявляється, то безпосередньо повинен бути керований з боку викладача. Здатні до самооцінки та самоаналізу, але не завжди можуть адекватно оцінити свої вчинки, себе та свою професійну діяльність у системі вищої освіти.

Низький рівень готовності викладачів математики викладацької діяльності відзначається наявністю в студентів загальних уявлень про діяльність педагога-викладача та педагогіку вищої школи загалом. Відсутній взаємозв'язок між інтересом до педагогіки та фахових предметів. Обізнаність в дисциплінах психолого-педагогічного циклу поверхова. Знання про науково-педагогічну діяльність в системі вищої освіти носять ситуативний характер. Знання у галузі освітніх і виховних технологій педагогічної освіти несистематизовані, неповні, слабкі. Студенти не розуміють їх значимості в подальшій роботі. Невідповідально ставляться до освоєння нової науково-культурної інформації. Характер засвоєння інформації відтворювальний, репродуктивний. Навички педагогічного керівництва навчально-виховним процесом у вищій школі відсутні. Часткове володіння навичками та вміннями в практичній педагогіч-

ній діяльності. Знаннями з методики викладання фахових дисциплін володіють на низькому рівні, тому й стикаються з труднощами в організації практичної роботи, спрямованої на розвиток навичок науково-педагогічної діяльності у ВНЗ. Стикаються зі складностями при розв'язанні навчально-виховних ситуацій. Вони не уявляють особливості роботи у ВНЗ з колективом студентів, стверджують, що всі складності вирішуються в процесі практичної діяльності. Володіють низьким рівнем інтелектуального розвитку та педагогічної культури.

На початковому етапі дослідження було проведено діагностичне вивчення сформованості готовності майбутніх викладачів математики до використання технологій педагогічної освіти у викладацькій діяльності. Респондентами виступили магістранти 6-го та 7-го курсів спеціальності «Математика» Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.

Отже, проаналізувавши результати дослідження, можна зробити деякі узагальнення: сформованість мотиваційно-ціннісного критерію готовності магістрантів до викладацької діяльності знаходиться на достатньому та високому рівні вище. Більшості магістрантів впевнені у тому, що самоосвіта посідає провідне місце у процесі їхнього професійного вдосконалення. Готовність до використання прогресивних педагогічних технологій у процесі викладання вузівських дисциплін на рів-

ні вище середнього виявили лише 40 % респондентів. Така ситуація пов'язана з недостатністю вивчення і практичної реалізації прогресивних технологій педагогічної освіти у підготовці студентів, магістрантів.

Представлені критерії, показники і рівні готовності та результати дослідження виступили основою для розробки і введення спецкурсу «Технології педагогічної освіти у вищій школі» для магістрантів усіх спеціальностей у ВНЗ. Даний курс сприятиме підвищенню ефективності професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя і викладача.

Список використаних джерел

1. Абдуллина О. А. Общепедагогическая подготовка в системе высшего педагогического образования : для пед. спец. высш. учеб. заведений / О. А. Абдуллина. – 2-е изд. перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія : підруч. для студ., асп. та мол. викладачів вищ. навч. закл. – К. : Либідь, 1998. – 560 с.
3. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність / І. А. Зязюн. – К. : СПД Богданова, 2008. – 376 с.
4. Карпов Ю. В. Психодіагностика познавального розвитку учасників / Ю. В. Карпов, Н. Ф. Талызина. – М. : Знание РСФСР, 1989. – 38 с.
5. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьмина. – М. : Высш. шк., 1990. – 119 с.
6. Рябуха А. Ю. Модель підготовки майбутніх вчителів природничо-математичних дисциплін до застосування мультимедійних технологій / А. Ю. Рябуха // Молодий вчений. – № 2. – С. 128–130.
7. Узнадзе Д. Н. Общая психология / Д. Н. Узнадзе. – СПб. : Смысл, 2004. – 417 с.
8. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. / В. В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.

Оксана АДАМЕНКО
Mykolaiv

CRITERIA, INDICATORS AND READINESS LEVELS OF FUTURE TEACHERS OF MATHEMATICS TO APPLY EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN TEACHING

This article provides scientific and theoretical substantiation for criteria, indicators and readiness levels of future teachers of mathematics to use educational technologies in teaching.

Key words: criteria, indicators, levels, readiness, educational technologies, teacher education, teaching.

Оксана АДАМЕНКО
г. Николаев

КРИТЕРИИ, ПОКАЗАТЕЛИ И УРОВНИ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ МАТЕМАТИКИ К ИСПОЛЬЗОВАНИЮ ТЕХНОЛОГИЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ПРЕПОДАВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье осуществлено научно-теоретическое обоснование критериев, показателей и уровней готовности будущих преподавателей математики к использованию технологий педагогического образования в преподавательской деятельности

Ключевые слова: критерии, показатели, уровни, готовность, технологии педагогического образования, преподавательская деятельность.

Стаття надійшла до редколегії 01.02.2016